

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

สภาวะของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและรุนแรงตามกระแสสังคมโลก หลายสิ่งหลายอย่างถูกกระทบก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนเป็นระบบเสรี โดยเฉพาะระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ดังนั้น ความอยู่รอดของประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเปิด จึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการแข่งขันของประเทศที่จะทำให้ประเทศอยู่รอดในสังคม ชุมชน ระหว่างประเทศได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสม ในขณะที่ตัวกันทรพยากรมนุษย์ของประเทศซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ แม้กระทั่งในปัจจุบันแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545 : 2549) ได้เน้นการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ โดยยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การพัฒนาทรัพยากรที่มีค่าที่สุด คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาก็คือ "เด็ก" เพราะเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 15 ปี เป็นวัยสำคัญและเหมาะสมที่สุด ในการปูพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพประชากรเป็นวัยที่ตนเองและร่างกายเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มนุษย์ที่สมบูรณ์ หมายถึง คนคนหนึ่งที่เกิดมาแล้วได้รับการพัฒนาให้เจริญเติบโตไปพร้อม ๆ กันทั้งกาย ใจ อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จึงทำให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ความดีงาม คุณธรรมจริยธรรม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นคนเก่ง ดี มีสุข คือเก่งทั้งความรู้ ความสามารถ เป็นคนดีมีศีลธรรม มีความสุขทั้งกายและใจคือมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 38) ซึ่งสอดคล้องกับความมุ่งหมายตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 ในมาตรา 6 ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 6)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ตระหนักเรื่องนี้เป็นอย่างมาก จึงได้จัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนานักเรียนให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าว คือ โครงการอาหารกลางวัน กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการ โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนมาตั้งแต่ปี 2495 และ

ได้ดำเนินการอย่างจริงจังครอบคลุมทุกโรงเรียนเมื่อปี 2530 เพื่อเฉลิมฉลองครบรอบ 60 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ภายในทศวรรษ “ฉลอง 60 พรรษา มหาราช เลิศประถมศึกษาไม่หิวโหย” ในช่วงแรกได้จัดสรรเงินให้เฉลี่ยโรงเรียนละ 9,000 บาท เพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักเรียนมีอาหารกลางวันรับประทาน และในช่วงปลายปีงบประมาณ 2534 รัฐบาลได้เร่งรัดให้ช่วยเหลือเด็กที่มีภาวะทุพโภชนาการและขาดแคลนอาหารกลางวัน จึงประกาศพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาในวงเงิน 6,000 ล้านบาท และจัดสรรงบประมาณให้เป็นกองทุนอาหารกลางวันปีละไม่ต่ำกว่า 500 ล้านบาท ในขณะที่เงินกองทุนอาหารกลางวันยังไม่ครบตามวงเงินที่กำหนด รัฐบาลจะจัดสรรงบประมาณหมวดเงินอุดหนุนให้ปีละไม่ต่ำกว่า 50 ล้านบาท เพื่อนำไปดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดต่าง ๆ ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้รับจัดสรรงบประมาณในรูปของเงินอุดหนุนตั้งแต่ปีงบประมาณ 2535-2544 รวมทั้งสิ้น 19,114,393,880 บาท หรือเฉลี่ยปีละ 1,911,439,388 บาท ได้รับเงินอุดหนุนในรูปของกองทุนอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันเมื่อรวมคอกผลแล้วมีงบประมาณในการดำเนินการรวมทั้งสิ้น 21,112,393,880 บาท (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 39)

โรงเรียนประถมศึกษา เป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญที่จะสอนให้เด็กรู้ว่าการมีสุขภาพดีเป็นอย่างไร จะมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยได้อย่างไร แม้ว่า การจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษามีเป้าหมายหลัก คือ ให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตรที่กำหนดก็จริงอยู่ แต่ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญซึ่งจะทำให้เป้าหมายหลักของการจัดการศึกษาประสบความสำเร็จ โดยอาศัยภารกิจหลักถึงหกงาน คือ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานธุรการการเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่และงานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน (ชุดฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง เล่ม 5, 2541 : 1)

งานกิจการนักเรียน เป็นงานที่ช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนให้หลักสูตรบรรลุผลยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนและกิจกรรมนักเรียนทั้งหมด ยกเว้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536 : 31)

ขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนประกอบด้วยสาระสำคัญ ๕ เรื่อง คือ 1) กิจกรรมนักเรียนได้แก่ กิจกรรมพัฒนาความถนัด ความสนใจ ความต้องการ ของนักเรียนนักศึกษา เป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมเต็มความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างยิ่งขึ้น เพื่อค้นพบความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพ ตลอดจนการพัฒนาทักษะทางสังคม และ ปลูกฝังจิตสำนึกของการทำประโยชน์ และกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี สุภาพชาติ

ผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังระเบียบวินัย กุลเกณฑ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสภาพชีวิตต่าง ๆ อันเป็นการนำไปสู่พื้นฐานการทำประโยชน์ให้สังคมและวิถีชีวิตในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข 2) การบริการสวัสดิการนักเรียน ได้แก่ การจัดบริการเสื้อผ้า เครื่องแบบสำหรับนักเรียนขาดแคลน การจัดบริการเครื่องเขียนแบบเรียน การจัดมอบทุนการศึกษา การจัดบริการอาหารกลางวัน การจัดร้านอาหารในโรงเรียน การตรวจสุขภาพ การบริการน้ำดื่ม 3) การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและการพัฒนาบุคลิกภาพ ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน ที่จำเป็นต้องสร้างและพัฒนาขึ้นอย่างน้อยประกอบด้วย เมตตา กรุณา ซื่อสัตย์ สุจริต ประหยัด อุดมคติ มีวินัย มีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ 4) การแนะแนว ได้แก่ การแนะแนวการศึกษามุ่งหวังให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนได้เต็มศักยภาพรู้จักแสวงหาความรู้และวางแผนการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวด้านการเรียน และมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน การแนะแนวอาชีพ ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง และโลกของงานอย่างหลากหลาย มีเจตคติและนิสัยที่ดีในการทำงาน มีโอกาสได้รับประสบการณ์ และฝึกงานตามความถนัด ความสนใจ การแนะแนวเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีอารมณ์มั่นคง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เข้าใจสิ่งแวดล้อม และสามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.: 144 -156) ในส่วนของการบริหารอาหารกลางวันจะดำเนินการในลักษณะโครงการอาหารกลางวัน ซึ่งเป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กนักเรียนมีภาวะโภชนาการที่ดี ตามกำลังเงินและเศรษฐกิจอีกทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และมีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536 : 446)

รัฐบาลได้ตระหนักถึงอุปสรรคต่าง ๆ ตระหนักถึงความสำคัญของอาหารกลางวัน ในวันที่ 19 ตุลาคม 2542 จึงมีมติคณะรัฐมนตรีเพื่อเร่งรัดให้เกิดผลตามเป้าหมายในระยะเวลานับรวดเร็วโดยกำหนดให้ “ การส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันอิ่มทุกวันเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล” โดยเห็นชอบให้มีการร่วมมือในการส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันอิ่มทุกวัน ระหว่างกระทรวงศึกษาธิการกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และเห็นชอบให้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และทุกกระทรวง ทบวง กรม สนับสนุนการดำเนินงาน (สำนักงานโครงการอาหารกลางวัน, 2544 : 2)

สำนักงานประมาณกำหนดคชกเกณฑ์ให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โอนเงินที่ได้รับโครงการถ่ายโอนอาหารกลางวันจากสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการให้สมทบกองทุนเพื่อ

โครงการอาหารกลางวันโรงเรียนประถมศึกษาและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มอบหมายให้โรงเรียนดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างให้ไว้ชำระเมื่อพบพัสดุที่โรงเรียนถือปฏิบัติ (กระทรวงมหาดไทย, 2545 : 4)

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา เป็นหน่วยงานทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันครบทุกโรงเรียนตั้งแต่ปีการศึกษา 2530 เป็นต้นมา โชคชัย รัตนอุดม (2539 : 159-166) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพของครูผู้รับเป็นหัวหน้ารับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษา ส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 32-40 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นครูผู้สอนและมีชั่วโมงสอน มากกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีประสบการณ์ ในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันน้อยกว่า 5 ปี ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน และปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จากผลสรุปการวิจัยมีดังนี้ 1) ด้านบุคลากร ครูมีชั่วโมงสอนมาก และบุคลากรสำหรับการจัดตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนมีจำนวนจำกัด 2) ด้านสถานที่ สถานที่ให้นักเรียนนั่งรับประทานอาหารคับแคบ และขาดสถานที่เก็บอุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำอาหารอย่างมีจัดจิด 3) ด้านอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และวัตถุดิบ ได้แก่ ตู้ โต๊ะ สำหรับใส่เก็บภาชนะหรือเครื่องครัวต่าง ๆ และภาชนะใต้น้ำดื่ม มีไม่เพียงพอ 4) ด้านงบประมาณ และการเงินงบประมาณสำหรับการจัดซื้อวัสดุ - อุปกรณ์ต่าง ๆ ในโครงการอาหารกลางวันมีไม่เพียงพอ และค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปซื้ออาหารดิบสูงเนื่องจากระยะทางระหว่างโรงเรียนถึงตลาดไกล 5) ด้านการจัดดำเนินการ ขาดพื้นที่ทำการเกษตร และสภาพพื้นที่ทำการเกษตรไม่เหมาะสม 6) ด้านการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน ขาดพื้นที่ทำการเกษตรในขั้นตอนการเตรียมผลผลิต ขาดความรู้ความเข้าใจ และขาดแหล่งน้ำสำหรับทำการเกษตร ในขั้นตอนการเตรียมผลผลิต และในปีการศึกษา 2544 ยังพบว่ามีปัญหาในหลาย ๆ ด้าน เช่น จำนวนนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน และจำนวนนักเรียนที่มีน้ำหนักและส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด หรือมีภาวะทุพโภชนาการ สุขภาพไม่ดีขึ้นเป็นเหตุให้หยุดเรียนบ่อย ๆ ไม่ร่าเริง นิ่งซึม สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ได้สรุปรวบรวมข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับจำนวนนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นอนุบาลปีที่ 2 รวมทั้งสิ้น 3,005 คน คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 13.36 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียนขาดแคลนอาหารกลางวัน

รวมทั้งสิ้น 9,626 คน คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 12.52 ส่วนนักเรียนที่มีน้ำหนักและส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานหรือมีอาการทุพโภชนาการดังนี้ 1) ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 2 มีจำนวนทั้งสิ้น 3,960 คน คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 17.67 2) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนทั้งสิ้น 10,886 คน คิดเป็นร้อยละเท่ากับ 14.16 (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา, 2544 ก : 21-22)

จากปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า สมควรที่จะประเมินโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมาย และนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และนโยบายของรัฐบาล ต่อไป

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อประเมินโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทั่วไปของโรงเรียน และชุมชนของบริวารของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ที่ดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาความพร้อมด้านปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และการสนับสนุนจากชุมชน ในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ด้านการเตรียมผลผลิตจากกรรมกรเพื่อประกอบอาหาร การเตรียมอาหาร การประกอบอาหาร การรับประทานอาหาร การเก็บและล้าง การจัดการ และการถนอมอาหาร รวมถึงการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน

3. เพื่อศึกษาสภาพผลผลิตและผลกระทบ ในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

4. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

ความสำคัญและประโยชน์

1. ด้านความรู้

1.1 ทำให้ทราบสภาพแวดล้อมทั่วไปของโรงเรียน และชุมชนในเขตบริการ โรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน และ ครูผู้เป็นหัวหน้ารับผิดชอบ โครงการอาหารกลางวัน

1.2 ทำให้ทราบระดับความพร้อมด้านปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ ผลิต และ ผลกระทบของการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้เป็นหัวหน้า รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน

1.3 ทำให้ทราบข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ตามความคิดเห็นของ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้เป็นหัวหน้ารับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน

2. ด้านการนำไปใช้

2.1 จะเป็นข้อมูลสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ให้เป็นแนวทาง ในการปรับปรุงโครงการอาหารกลางวันให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 จะเป็นแนวทางในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานและตัวบ่งชี้เกี่ยวกับการดำเนินงาน โครงการอาหารกลางวันใน โรงเรียนประถมศึกษา

2.3 จะเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวัน ในโรงเรียนประถมศึกษาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

2.4 จะเป็นแนวทางในการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวันใน โรงเรียน ประถมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา

เพื่อประเมินโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา มี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน

2. ขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จากโรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 343 โรงเรียน กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 185 โรงเรียน ได้โดยวิธีแบ่งสัดส่วนและสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีจับฉลาก ซึ่งใช้วิธีคำนวณตามสูตรยามานะ (Yamane 1973 : 728 อ้างถึงใน ณริช ศรีวิหะ, 2540 : 67) ผู้ให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถามโรงเรียนละ 2 คน จำนวนทั้งสิ้น 370 คน จำนวนเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 185 คน ครูผู้เป็นหัวหน้ารับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน จำนวน 185 คน

3. กรอบการประเมิน

กรอบในการประเมินครั้งนี้ ประยุกต์จากกรอบการประเมินแบบจำลองซีพี (CIPP Model) เป็นรูปแบบ CIPPI Model โดยมุ่งประเมิน 5 ส่วน ดังนี้

3.1 ประเมินบริบท (Context Evaluation) ได้แก่ ประเมินสภาพแวดล้อมทั่วไปของโรงเรียน และชุมชนในเขตบริการโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา

3.2 ประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) ได้แก่ ประเมินความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และอาคารสถานที่ ที่ใช้ในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา รวมถึงความพร้อมการสนับสนุนจากชุมชน

3.3 ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ได้แก่ ประเมินการดำเนินงานตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดโครงการอาหารกลางวัน ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกำหนด คือ การเตรียมผลผลิตจากการเกษตรเพื่อประกอบอาหาร การเตรียมอาหาร การประกอบอาหาร การรับประทานอาหาร การเก็บและล้าง การจัดการ และการถนอมอาหาร รวมถึงการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน

3.4 ประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ได้แก่ ประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการอาหารกลางวัน เช่น การรับประทานอาหาร ภาวะสุขภาพนักเรียน การเรียนรู้

การปฏิบัติ การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน และการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการอาหารกลางวัน

3.5 ประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) ได้แก่ ประเมินผลที่ได้รับจากการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ทั้งทางด้านบวกและด้านลบ ที่มีต่อนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการที่มีระบบเพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศ เพื่อช่วยให้การตัดสินใจหรือปรับปรุงเกี่ยวกับการดำเนินโครงการได้ถูกต้อง
2. บริบท หมายถึง สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่ส่งผลหรือไม่ส่งผลกระทบต่อการทำงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่ สภาพแวดล้อมทั่วไปของโรงเรียน และชุมชนในเขตบริการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดนครราชสีมา
3. ปัจจัยเบื้องต้น หมายถึง องค์ประกอบพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับใช้เป็นสิ่งสนับสนุนการทำงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และการสนับสนุนจากชุมชน
4. บุคลากร หมายถึง ผู้บริหาร ครู ภารโรง คนครัว และนักเรียนที่ปฏิบัติกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน
5. งบประมาณ หมายถึง เงินงบประมาณแผ่นดินที่ได้รับจัดสรร และ/หรือ เงินนอกงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กร ภาครัฐ สมาคม มูลนิธิ หรือผู้บริจาค รวมถึงเงินอื่น ๆ ที่ได้มาเพื่อดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน
6. วัสดุอุปกรณ์ หมายถึง เครื่องมือในการทำอาหาร เครื่องมือบริการอาหาร เครื่องมือประกอบการเก็บล้าง โตะ แก้ว สำหรับนั่งรับประทานอาหาร รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการทำการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน
7. อาคารสถานที่ หมายถึง โรงครัว โรงอาหาร สถานที่สำหรับให้นักเรียนได้นั่งรับประทานอาหารร่วมกัน และบริเวณที่ดินที่ใช้ในการทำการเกษตร
8. กระบวนการ หมายถึง การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ตามกระบวนการดำเนินงานที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 7 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการเตรียมผลผลิตจากการเกษตรเพื่อประกอบอาหาร การเตรียมอาหาร การประกอบอาหาร

การรับประทานอาหาร การเก็บและล้าง การจัดการ และการถนอมอาหาร รวมถึงการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน

9. ผลผลิต หมายถึง ความสำเร็จในขั้นสุดท้ายของการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่ การรับประทานอาหาร ภาวะสุขภาพโภชนาการ การเรียนรู้ การปฏิบัติ การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน และผลสำเร็จของโครงการอาหารกลางวันว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่

10. ผลกระทบ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากผลผลิตของโครงการอาหารกลางวัน ที่ก่อให้เกิดผลอื่น ๆ ตามมาของโครงการทั้งทางด้านบวกและด้านลบ ที่มีต่อนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน

11. โครงการอาหารกลางวัน หมายถึง การที่โรงเรียนจัดทำอาหารกลางวัน เพื่อจำหน่าย หรือบริการฟรี หรือบริการฟรีเพียงบางส่วนให้กับนักเรียนที่ขาดแคลนหรือบริการอื่น ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้มีอาหารกลางวันรับประทานทุก ๆ วัน

12. รูปแบบการจัดโครงการอาหารกลางวัน หมายถึง วิธีการจัดอาหารกลางวันของโรงเรียน ตามความเหมาะสมของโรงเรียน ได้แก่ รูปแบบเพิ่มเติม รูปแบบอาหารจานเดียว รูปแบบอาหารชุด รูปแบบประสม

13. รูปแบบเพิ่มเติม หมายถึง การจัดอาหารกลางวันให้นักเรียนนำอาหารมาจากบ้าน แล้วทางโรงเรียนจัดทำอาหารคาว (กับข้าว) หรืออาหารหวาน (ขนม) เพิ่มเติมให้ทุกวัน

14. รูปแบบอาหารจานเดียว หมายถึง การจัดอาหารกลางวัน ที่ประกอบง่ายและมีคุณค่าทางอาหารครบครัน เช่น ก๋วยเตี๋ยวน้ำ-แห้ง ก๋วยจั๊บ ข้าวผัด ข้าวราดแกง ขนมจีนน้ำยา ฯลฯ

15. รูปแบบอาหารชุด หมายถึง การจัดอาหารกลางวันที่มีมาตรฐานที่สุดทั้งปริมาณ และคุณค่าทางโภชนาการ ประกอบด้วยข้าว กับข้าว และขนมหรือผลไม้

16. รูปแบบประสม หมายถึง การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนที่มีตั้งแต่ หนึ่งรูปแบบขึ้นไป โดยใช้ทั้งสามรูปแบบแรกสลับกัน

17. โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส

18. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ข้าราชการครูผู้ดำรงตำแหน่ง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้รักษาการในตำแหน่งดังกล่าว ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส

19. ครูผู้เป็นหัวหน้ารับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน หมายถึง ข้าราชการครูที่ทำหน้าที่สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

20. ผู้เกี่ยวข้อง หมายถึง ผู้บริหารการศึกษาระดับอำเภอระดับจังหวัด ระดับชาติ และผู้ปกครอง ชุมชน รวมถึงผู้สนับสนุนการดำเนินงาน โครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษา

2.1 การบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามชั้นสอนต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหารกลางวัน 7 ชั้นสอน คือ การเตรียมผลผลิตจากการเกษตรเพื่อประกอบอาหาร การเตรียมอาหาร การประกอบอาหาร การรับประทานอาหาร การเก็บแฉะล้าง การจัดการ และการถนอมอาหาร